

Η ΑΘΗΝΑ ΑΛΛΑΖΕΙ. ΕΜΕΙΣ; (Αύγουστος 2004)

Συγγραφέας: ΝΤΟΡΑ ΓΑΛΑΝΗ

Την αργία του Αγίου Πνεύματος [\[1\]](#) περπατήσαμε με φίλους από το εξωτερικό στην Διονυσίου Αρεοπαγίτου. Τόπος συνάντησης: ο Σταθμός του Μετρό «Ακρόπολη» (αλήθεια πόσο πρόσφατα ήταν ακόμη για όλους μακρινό και άπιαστο όνειρο η ύπαρξη δικτύου υπόγειου σιδηροδρόμου;). Πρώτη ατάκα των ελλήνων του εξωτερικού: Τελικά άλλαξε πολύ η Αθήνα! Ήλλαξε τόσο αυτά τα τελευταία χρόνια!

Η Αθήνα όντως αλλάζει. Αλλάζει για να ξανακατακτήσει τις καρδιές των κατοίκων της και στην συνέχεια των επισκεπτών της. Είναι ίσως αναμενόμενο, δεν παύει όμως να μοιάζει παράδοξο, τις θετικές επιπτώσεις των σημαντικών παρεμβάσεων τις αντιλαμβάνονται και τις εκτιμούν πρώτοι οι επισκέπτες. Οι πολίτες είναι κουρασμένοι από τις εργασίες που γίνονται σε όλο το Λεκανοπέδιο, από τα σύννεφα σκόνης, από τις δυσμενείς επιπτώσεις στην κυκλοφορία και στην καθημερινή ζωή γενικότερα. Είναι επίσης επιφυλακτικοί απέναντι σ' ένα κράτος που συχνά τους έχει κάνει να αναφωνήσουν «δεν υπάρχει κράτος!» και στην καθομιλουμένη θα λέγαμε απλά «...κρατούν μικρό καλάθι».

Όμως, πέρα από την εύλογη στάση αναμονής και τη γκρίνια, μέρα με την ημέρα, ενώ η πόλη μας γίνεται μια σύγχρονη μητρόπολη, ταυτόχρονα η εικόνα της θυμίζει και πάλι σε πολλά σημεία «καρτ ποστάλ από το παρελθόν της». Ένα παρελθόν για το οποίο επελέγη να γίνει πρωτεύουσα του νεοσύστατου ελληνικού κράτους τη στιγμή που δεν ήταν παρά μια μικρή κωμόπολη περίπου 5.000 κατοίκων, αλλά και ένα παρελθόν πιο πρόσφατο, τότε που οι κάτοικοι «περιπατούσαν στο Ζάππειο» και πίνανε τον καφέ τους στον Κήπο των Μουσών, δηλαδή στο Σύνταγμα.

Η σφραγίδα της πόλης μας είναι και θα είναι τα μνημεία της, τα σύμβολα δηλαδή της συλλογικής μνήμης των κατοίκων της, διάσπαρτα και χαμένα στον αστικό ιστό μιας σύγχρονης μητροπολιτικής περιοχής, με οικονομικά, κοινωνικά και πολεοδομικά χαρακτηριστικά τελείως διάφορα από την χρονική στιγμή της δημιουργίας κάθε μνημείου.

Όσοι σήμερα ασχολούνται με το Κέντρο της Αθήνας, και είναι πολλοί οι συναρμόδιοι φορείς, προσπαθούν να του ξαναδώσουν ταυτότητα και προσωπικότητα, στοχεύοντας παράλληλα και στην δημιουργία ενός σύγχρονου λειτουργικού χώρου, που να μην έχει να ζηλέψει από αντίστοιχα κέντρα άλλων μητροπόλεων.

Τα έργα που αφορούν στην Ανάπλαση του Κέντρου διακρίνονται σε 3 βασικές κατηγορίες: Τα έργα υποδομής (μετρό, τραμ κλπ), τα έργα που αποτελούν σημαντικές πολεοδομικές παρεμβάσεις-τομές στην λειτουργία της πόλης και τα έργα που έχουν στόχο την βελτίωση της αισθητικής και της εικόνας του δομημένου περιβάλλοντος «νοικοκυρεύοντας» χώρους εγκαταλελειμμένους ή κτήρια για το εξωτερικό των οποίων ουδείς ενδιαφέρθηκε εδώ και δεκαετίες.

Κατά την προσωπική μου άποψη -και είναι προφανές ότι δεν είμαι αντικειμενικός κριτής- η παρέμβαση που αποτέλεσε τομή στα μεταπολεμικά πολεοδομικά δρώμενα της πόλης μας (αν και ήταν όραμα πολλών γενεών) ήταν η Πεζοδρόμηση της σπονδυλικής στήλης του Ενοποιημένου Αρχαιολογικού Χώρου, δηλαδή της Διονυσίου Αρεοπαγίτου και στην συνέχεια της Αποστόλου Παύλου, της Ερμού και της Αδριανού, της οποίας το πρώτο τμήμα (Διον. Αρεοπαγίτου & Απ. Παύλου) υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πολιτισμός. Δεν έχει νόημα τώρα πια να αναφερθεί κανείς στις δυσκολίες υλοποίησης ενός άρτιου αρχιτεκτονικά και τεχνικά έργου, εντός Αρχαιολογικού Χώρου (διότι ο πεζόδρομος αυτός καθ' αυτός είναι Αρχαιολογικός Χώρος), στην κατασκευή «εν υπογείω» υποδομών που δεν υπήρχαν (αγωγοί όμβριων, σύστημα πυρόσβεσης, κανάλια ΔΕΗ, κλπ) στις δυσκολίες απομάκρυνσης της σημαντικής κυκλοφορίας οχημάτων από τον άξονα αυτό. Θα άξιζε όμως να καταγραφεί η αλλαγή στις συνήθειες των Αθηναίων που αφήνουν την γειτονιά τους για να περπατήσουν κάτω από την Ακρόπολη, δίπλα στην Αρχαία Αγορά, την Πνύκα και τον Κεραμεικό, ακούγοντας ξανά, στο κέντρο της πολύβουης πρωτεύουσας, το κελιάδισμα των πουλιών.

Το πιο αισιόδοξο μήνυμα είναι ότι, μετά από πολλά χρόνια, όλοι οι αρμόδιοι φορείς μοιάζει να κινούνται στην ίδια κατεύθυνση. Ενδεικτικά η αναβάθμιση των όψεων των κτηρίων γίνεται με τρία παράλληλα και αλληλοσυμπληρούμενα προγράμματα του Δήμου Αθηναίων, του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε και της Εταιρείας Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας. Όταν σ' αυτές τις προσπάθειες και παρεμβάσεις, έρχεται να προστεθεί η ιδιωτική πρωτοβουλία (αναπλάσεις κεντρικών ξενοδοχείων της πόλης ή επιστροφή στο κέντρο μεγάλων καταστημάτων κλπ) το αποτέλεσμα είναι σαφώς πιο

άμεσο, εντυπωσιακό και ελπιδοφόρο.

Η Ανάπλαση Κεντρικών Πλατειών (που προέβλεπε ήδη το πρώτο σχέδιο της πόλης, των Κλεάνθη και Schaubert), αποτέλεσε αντικείμενο διεθνών αρχιτεκτονικών διαγωνισμών με ευθύνη της ΕΑΧΑ ΑΕ. Η Πλατεία Κουμουνδούρου έχει σχεδόν ολοκληρωθεί και νομίζω αρέσει. Η Πλατεία Συντάγματος (Γ' ΚΠΣ, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον) δεν έχει ακόμα παραδοθεί στο κοινό ώστε να είναι δυνατή η τελική αποτίμηση των απόψεων των πολιτών, μοιάζει όμως να ανταποκρίνεται στην γενική προσδοκία για μια παρέμβαση ήπια, συγγενή με την μορφή που όλοι γνωρίζουν, με πολύ πράσινο και παρουσία του υδάτινου στοιχείου που υπήρχε πάντα στο Σύνταγμα. Για την Πλατεία Ομονοίας, επίσης πρώτο βραβείο αρχιτεκτονικού διαγωνισμού, θα πω μόνο ότι με την σημερινή της μορφή δεν αγαπήθηκε από κανένα. Έδωσε όμως το έναυσμα σε ειδικούς και μη, να μιλήσουν ξανά και πολύ για αρχιτεκτονική. Να μιλήσουν για αρχιτεκτονική σε μια χώρα όπου ξοδεύονται εκατομμύρια σε βίλες και ιδιωτικά έργα, τα δημόσια έργα της όμως έχουν μεγάλο έλλειμμα αρχιτεκτονικής. Είναι σημαντικό το ότι πολίτες που δεν είχαν κανένα ενδιαφέρον για την πόλη τους και την αισθητική της, προσπάθησαν με κάθε μέσον να διατυπώσουν την άποψή τους για το αποτέλεσμα, την αντιπάθειά τους, τον προβληματισμό τους για τα υλικά, τις επιλογές, τις διαδικασίες. Είναι ίσως το πιο αισιόδοξο μήνυμα για το μέλλον των δημοσίων κτηρίων και των αστικών χώρων, αλλά κυρίως για την παιδεία και το χρέος μας ως ενεργών πολιτών. Με ευθύνη της Διεύθυνσης Δ.Ε.Ε.Α.Π του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. αναπλάθονται οι Πλατείες Κολωνακίου και Εξαρχείων και εξ όσων γνωρίζω μετά από ανοικτό δημόσιο διάλογο και με την υπογραφή αρχιτεκτόνων.

Ένα πολύ σημαντικό -ασήμαντο δυστυχώς εκ πρώτης όψεως- στοιχείο που καθορίζει την εικόνα και την αισθητική της πόλης (και όπου δεν έχει ακόμα επιτευθεί σχετική ομοιογένεια) είναι ο αστικός της εξοπλισμός: ιστοί φωτισμού και είδος φωτιστικών, μεταλλικά εμπόδια ή ζαρντινιέρες ή κάγκελα για την προστασία των πεζοδρομίων από τα οχήματα (όχι όμως δυστυχώς και από τις μοτοσυκλέτες), καλάθια αχρήστων, πληροφοριακές πινακίδες ή πινακίδες ρύθμισης της κυκλοφορίας (έχουμε πολλά ακόμα να κάνουμε για να απαλλάξουμε την πόλη από το δάσος αυτό των στύλων και στυλίσκων που ο καθένας τοποθετεί σχεδόν ανεξέλεγκτα), παγκάκια, στάσεις λεωφορείων, σκιαδία-ομπρέλες και άλλες ελαφρές προσωρινές κατασκευές (που μόνο προσωρινές βεβαίως δεν είναι).

Η αισθητική και η λειτουργία της πόλης βλάπτονται και από άλλους παράγοντες, διόλου ευκαταφρόνητους στην καθημερινή ζωή (*ενώ η Αθήνα αλλάζει, εμείς;*). Βλάπτονται από την παράνομη στάθμευση, από την απαράδεκτη κατάσταση των πεζοδρομίων κυρίως όσον αφορά την δυνατότητα του πεζού (πολύ περισσότερο του ατόμου με αναπηρία) να κυκλοφορήσει ασφαλώς και ανενόχλητος στον χώρο που του είναι αφιερωμένος, δηλαδή στο πεζοδρόμιο!!, βλάπτονται από την πληθώρα των αυθαίρετων διαφημιστικών πινακίδων (ένα ιδιαίτερα σημαντικό πρόγραμμα για τον σκοπό αυτό βρίσκεται σε εξέλιξη από την ΕΑΧΑ ΑΕ και έχει δώσει πολύ εντυπωσιακά αποτελέσματα), βλάπτονται από τους παράνομους μικροπωλητές, βλάπτονται από τις αυθαίρετες επεκτάσεις των περιπτέρων... Η πλειοψηφία των πολιτών -κι εγώ συχνά μεταξύ αυτών, όταν απελπίζομαι- βάλλει κατά της έλλειψης αστυνόμευσης. Είναι όμως δυνατόν να υπάρχει ένα όργανο της τάξης σχεδόν πίσω από τον καθένα μας; Γιατί να χρειάζεται αστυνόμευση ένας πεζόδρομος -κατασκευασμένος με μάρμαρα και άλλα φυσικά υλικά- που υλοποιήθηκε με τα χρήματα όλων μας και είναι πολλαπλά προβεβλημένος ως πεζόδρομος, διαθέτει δε την απαραίτητη σήμανση; Κολακευόμαστε να λέμε ότι έχουμε ίσως τον ωραιότερο δρόμο της Ευρώπης ή και του κόσμου, όταν όμως έρθει η στιγμή να πιούμε τον καφέ μας εκεί, αντί να το νοιώθουμε κάπως σαν προσκύνημα, απαιτούμε να διατηρούμε οπτική επαφή με το αυτοκίνητό ή την μοτοσικλέτα μας.

Παράλληλα στις σημαντικές παρεμβάσεις που προαναφέρθηκαν και αφορούν την κυκλοφορία ή την ανάπλαση σημαντικών Πλατειών της πόλης, υπάρχουν και μικρότερες που συντελούν σημαντικά και άμεσα στο τελικό αποτέλεσμα, όπως η διαπλάτυνση και η ανακατασκευή πεζοδρομίων, η βελτίωση της φύτευσης πολλών οδών κ.ά. Σ' αυτόν τον τομέα υπήρξαν επίσης παράλληλα προγράμματα: Οι νησίδες πρασίνου στη Πανεπιστημίου, η Κοραή, οι κάθετοι οδοί στην πεζοδρομημένη Ερμού από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ, σειρά ανακατασκευασθέντων πεζοδρομίων και πεζοδρόμων (Κολωνάκι, Ψυρρή, Κουκάκι, Κάνιγγος κλπ) από τον Δήμο Αθηναίων, η νέα μορφή πολλών οδών του εμπορικού τριγώνου από την ΕΑΧΑ ΑΕ (Αιόλου, Μητροπόλεως, Κολοκοτρώνη, Λέκκα, Πραξιτέλους, Αθηνάς, Απόλλωνος κ.ά).

Ακόμα και όσοι ήταν επιφυλακτικοί την ημέρα που η Αθήνα ανέλαβε τους Ολυμπιακούς Αγώνες, νομίζω ότι αναγνωρίζουν τομείς στους οποίους η συγκεκριμένη «ημερομηνία λήξης» λειτούργησε θετικά για την επίτευξη στόχων που είτε θα είχαν υλοποιηθεί με άλλους ρυθμούς είτε θα είχαν εντελώς παραμεληθεί.

Θεωρώ ότι οι τουρίστες ήδη δεν επισκέπτονται μόνον την Ακρόπολη. Τους έλκει ξανά αυτή η πόλη, που παντρεύει την ανατολή με την δύση, που αποτυπώνεται στις ψηφιακές μηχανές τους με το παλιό και το νέο της πρόσωπο αφού έχει ήδη εντάξει τα μνημεία στην καθημερινή της ζωή, που είναι τώρα πολύ πιο καθαρή και της οποίας η καρδιά χτυπάει όλο το εικοσιτετράωρο...

Η πόλη της Αθηνάς, τουλάχιστον στο κέντρο της, όταν κατακαθίσει η σκόνη των έργων και αρχίσουμε να την βιώνουμε ξανά στην καθημερινότητά της, θα μας δικαιώσει.

[1] Το άρθρο αυτό έχει γραφτεί τον Ιούνιο του 2004 και δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στο περιοδικό «Επτά Ημέρες της Καθημερινής» με θέμα «Η Αθήνα υποδέχεται» (11.7.2004).